

Fiche 4: Herziening richtlijn betreffende energieprestatie gebouwen

1. Algemene gegevens

a) Titel voorstel

Voorstel tot een richtlijn van het Europees Parlement en de Raad tot aanpassing van richtlijn 2010/31/EU betreffende de energieprestatie van gebouwen

b) Datum ontvangst Commissiedocument

15 december 2021

c) Nr. Commissiedocument

COM(2021) 802 final

d) EUR-Lex

2021/0426/COD

e) Nr. impact assessment Commissie en Opinie Raad voor Regelgevingstoetsing

{SEC(2021) 430 final} - {SWD(2021) 453 final} - {SWD(2021) 454 final}

f) Behandelingstraject Raad

Raad Vervoer, Telecommunicatie en Energie (TTE)

g) Eerstverantwoordelijk ministerie

Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties

h) Rechtsbasis

Artikel 194, lid 2, Verdrag betreffende de Werking van de Europese Unie (VWEU)

i) Besluitvormingsprocedure Raad

Gekwalificeerde meerderheid

j) Rol Europees Parlement

Medebeslissing

2. Essentie voorstel

a) Inhoud voorstel

Het voorstel tot herziening van de richtlijn voor de energieprestatie van gebouwen (EPBD) maakt deel uit van het Fit-for-55-pakket¹ en de Renovatiegolf mededeling.² Het Fit-for-55-pakket geeft invulling aan het juridisch bindende Europese broeikasgasreductiedoel van tenminste netto 55% in

¹ Kamerstuk 32813, nr. 808.

² Kamerstuk 35377, nr. 1.

2030 t.o.v. 1990 en klimaatneutraliteit in 2050, zoals vastgelegd in de Europese Klimaatwet. De Renovatiegolf mededeling beoogt het renovatietempo van gebouwen in de Europese Unie (EU) te verhogen. De gebouwde omgeving is verantwoordelijk voor ongeveer 40 procent van het energiegebruik en 36 procent van de CO₂-uitstoot in de EU. Verduurzaming van de gebouwde omgeving is daarmee een essentieel element in de Europese klimaatinsat. De voorliggende richtlijn is hiervoor het voornaamste EU-instrument. In de EU staan nog steeds veel slecht of matig geïsoleerde gebouwen die afhankelijk zijn van fossiele brandstoffen voor verwarming en koeling. De overgrote meerderheid van deze gebouwen zal er in 2050 ook nog staan. Dit maakt het urgent om het renovatietempo te verhogen en energiezuinige en emissievrije gebouwen te realiseren. De herziening bevat verschillende wijzigingen ten opzichte van de huidige EPBD.³ Deze worden hieronder per thema beschreven.

Nationaal Renovatieplan en uitfaseren fossiele brandstofinstallaties

Ten eerste stelt de Commissie voor om de huidige lange termijn renovatiestrategie⁴ om te vormen tot een actiegericht Nationaal Renovatieplan. Lidstaten moeten vanaf 2024 verplicht elke vijf jaar rapporteren over hun beleid en streefcijfers voor 2030, 2040 en 2050 formuleren voor de verduurzaming van de gebouwde omgeving. Aanvullend kunnen lidstaten fossiele brandstofinstallaties in gebouwen uitfasen via normering en is er een inspanningsverplichting om maatregelen te treffen om per 2040 fossiele brandstoffen uit te faseren bij het verwarmen en koelen van gebouwen. Verder moeten lidstaten inspraakrondes invoeren waarbij maatschappelijke organisaties en lokale en regionale overheden hun mening kunnen geven over de plannen. Tot slot kondigt de Commissie aan dat zij aanvullende eisen zal stellen wanneer blijkt dat de ontwikkeling achterblijft bij wat er nodig is om de klimaatdoelen te behalen.

Minimum energieprestatie-eisen voor nieuwbouw en bestaande bouw

Ten tweede stelt de Commissie voor dat nieuwe gebouwen vanaf 2030 volledig emissievrij moeten zijn. Ook introduceert de Commissie eisen omtrent ventilatie, brandveiligheid, toegankelijkheid en circulair materiaalgebruik. Nieuwe overheidsgebouwen, zowel in eigendom als gehuurd, hebben een voorbeeldfunctie en moeten vanaf 2027 emissievrij zijn. Voor bestaande gebouwen introduceert de Commissie minimum energieprestatie-eisen, met name voor de slechtst presterende gebouwen. Voor utiliteitsgebouwen en gebouwen van publieke instellingen voorziet men een verplichting van minimaal energielabel F in 2027 en minimaal label E in 2030. Voor woningen zal dit label F in 2030 en label E in 2033 zijn. Lidstaten worden opgeroepen om zelf aanvullende eisen te stellen voor andere jaartallen met het oog op een emissievrije gebouwvoorraad in 2050. Voor ingrijpende renovaties van gebouwen of gebouwdelen⁵ geldt nog steeds dat er energieprestatie-eisen zijn voor zover dit technisch, functioneel en economisch haalbaar is, maar met nieuwe voorschriften voor klimaatadaptatie en asbestsanering. Cultureel erfgoed en monumenten zijn niet meer per definitie uitgezonderd van energieprestatie-eisen

³ RICHTLIJN (EU) 2018/844 VAN HET EUROPEES PARLEMENT EN DE RAAD van 30 mei 2018 tot wijziging van Richtlijn 2010/31/EU betreffende de energieprestatie van gebouwen en Richtlijn 2012/27/EU betreffende energie-efficiëntie.

⁴ Kamerstuk 32757, nr. 168.

⁵ De definitie van ingrijpende renovatie is opgenomen in het EPBD voorstel, artikel 2 lid 21.

wanneer verduurzaming de cultuurhistorische waarde van het gebouw of het gebied niet aantast. Ten aanzien van de berekening van de energieprestatie van gebouwen wijzigt de Commissie een aantal definities en schrijft zij voor dat lidstaten een (semi) dynamisch rekenmodel moeten hanteren in plaats van een statisch rekenmodel. Verder moet het aandeel hernieuwbare energielevering via collectieve netten meegenomen worden in de berekening van de energieprestatie van gebouwen. Dit kan via certificering per net of via erkende primaire energiefactoren. Lidstaten mogen zelf de hoogte van deze factoren bepalen, opgesplitst in een aandeel niet-hernieuwbare energie en een aandeel hernieuwbare energie.

Energielabels en gebouwrenovatie paspoorten

Ten derde benadrukt de Commissie in het voorstel het belang van energielabels als bron van informatie en basis voor investeringen in verduurzaming. De Commissie wil dat energielabels in alle lidstaten heldere en kloppende informatie bevatten. Daarom stelt zij een Europese harmonisatie van de energielabelclassificatie voor waarbij energielabel A correspondeert met het emissievrije niveau voor nieuwbouw en energielabel G met de 15 procent slechtst presterende gebouwen in de gebouwenvoorraad van een lidstaat. Hiernaast stelt de Commissie voor om de vormgeving, opgenomen indicatoren en geldigheidsduur (maximaal 10 jaar voor energielabel A t/m C en 5 jaar voor D t/m G) van het energielabel aan te passen. Tot slot introduceert het voorstel een EU-raamwerk voor vrijwillige gebouwrenovatiepaspoorten per 2025.⁶

Data, automatisering en informatievoorziening

Ten vierde benadrukt de Commissie in verschillende onderdelen van het voorstel het belang van betere informatievoorziening en dataverzameling middels digitalisering, automatisering en openbaarmaking. Verder staat verbetering van de automatisering en toegang tot data vanuit de gebouwssystemen centraal. Zo stelt de Commissie voor om de verplichting voor een gebouwautomatiseringssysteem voor grote systemen in utiliteitsgebouwen met één jaar te vervroegen naar eind 2024 en per 2030 uit te breiden naar middelgrote systemen. Bovendien stelt de Commissie een verplichte *Smart Readiness Indicator* voor vanaf 2026 die inzichtelijk moet maken of utiliteitsgebouwen met grote systemen geschikt zijn voor het toepassen van 'slimme' maatregelen. Nieuwe en ingrijpend gerenoveerde woningen moeten vanaf 2025 worden voorzien van meet- en monitoringsapparatuur voor opwekking, distributie, opslag en gebruik van energie.

Financiële instrumenten

Ten vijfde roept de Commissie lidstaten op om instrumenten te ontwikkelen voor ontzorging, financiering en subsidiëring van de benodigde maatregelen. De Commissie is zich bewust van de hoge investeringen bij renovatie van gebouwen en steunt lidstaten in de ontwikkeling van dergelijke instrumenten. Het gaat onder meer om onafhankelijke informatiepunten ter ontzorging van gebouweigenaren, fondsen, verduurzamingsleningen, het ontsluiten van private investeringen, energiediensten en het bevorderen van andere financieringsvormen die niemand uitsluiten.

⁶ Dit paspoort is een individueel renovatiestappenplan om de eigenaar te helpen bij het nemen van de juiste keuzes om uiteindelijk een emissievrij gebouw in 2050 te realiseren.

Vanaf 2027 mogen lidstaten geen subsidie meer verstrekken voor fossiele brandstofinstallaties. Verder geeft de Commissie aan dat ze bij de herziening van de staatssteunkaders rekening houdt met het kunnen financieren van renovatie naar de minimumnormen in dit voorstel.

Infrastructuur en duurzame mobiliteit

Ten slotte introduceert de Commissie een verbreding en een aanscherping van bestaande eisen voor slimme laadpunten en bekabeling. Dit geldt voor nieuwbouw en ingrijpende renovaties van zowel utiliteitsgebouwen als woningen. Ook geldt een nieuwe verplichting om een fietsparkeerplaats aan te leggen per autoparkeerplaats in deze gevallen. Uitzonderingen zijn mogelijk. Tot slot moeten lidstaten barrières wegnemen om laadpunten te installeren in parkeergelegenheden en zorgen voor samenhang met mobiliteitsbeleid en ruimtelijke ordening.

b) Impact assessment

In de impactanalyse ter onderbouwing van het voorstel geeft de Commissie aan dat ze de juiste balans heeft gevonden tussen enerzijds effectiviteit en proportionaliteit en anderzijds samenhang met andere Europese instrumenten. De nauwe samenhang tussen dit voorstel en de andere voorstellen in het Fit-for-55 pakket wordt in de impactanalyse bevestigd. De analyse laat zien dat herziening van de EPBD bijdraagt aan de reductie van CO₂-uitstoot, in lijn met de Europese Klimaatwet. Daarbij is de inschatting dat 85 tot 90 procent van de huidige gebouwen er in 2050 ook nog zullen staan, dus zijn extra maatregelen nodig om bijvoorbeeld renovaties, en in sommige gevallen sloop en nieuwbouw, te bevorderen. Zonder deze maatregelen is het halen van de klimaatdoelen onzeker en zullen de maatschappelijke kosten volgens de Commissie stijgen. De Commissie geeft ook aan dat wijzigingen of afzwakking van individuele voorstellen binnen het Fit-for-55-pakket invloed zal hebben op andere voorstellen. Hierbij wordt expliciet benadrukt dat CO₂-beprijzing (zoals voorgesteld in het emissiehandelssysteem voor gebouwen en wegtransport (ETS BRT)) hand in hand gaat met aanvullende eisen voor gebouwen, zoals voorgesteld in de EPBD herziening. Uit de impactanalyse volgt dat deze combinatie de meest kosteneffectieve manier is om de doelen te behalen.

3. Nederlandse positie ten aanzien van het voorstel

a) Essentie Nederlands beleid op dit terrein

Het kabinet erkent het Europees broeikasgasreductiedoel van tenminste netto 55% in 2030 t.o.v. 1990 en steunt klimaatneutraliteit in 2050. Verduurzaming van alle 8 miljoen woningen en 0,5 miljoen overige gebouwen in Nederland is hierbij van belang. Het nieuwe coalitieakkoord bevat extra maatregelen en meer inzet op dit gebied dan is afgesproken in het Klimaatakkoord. De ambitie in het coalitieakkoord is een extra CO₂-reductie door maatregelen in de gebouwde omgeving van circa 7Mton in 2030. Dit is nog indicatief. De opgave raakt aan de woon- en leefomgeving van mensen en vraagt actieve medewerking bij de aanpassing en verduurzaming van individuele woningen, waarbij aandacht is voor de uitvoerbaarheid. Ondersteuning en stimulering van gebouweigenaren zijn de belangrijkste middelen die tot nu toe zijn ingezet hierbij. Voor gebouweigenaren moet het lonen om op momenten van verhuizing, groot onderhoud of een grote verbouwing, verduurzamingsmaatregelen te treffen, omdat de kosten van verduurzaming dan aanzienlijk lager zijn en de overlast relatief beperkt is. Het kabinet stimuleert dit met subsidie-

en financieringsinstrumenten. Ook stelt het kabinet via het coalitieakkoord extra middelen ter beschikking voor de verduurzaming van de gebouwde omgeving en voor de uitvoering door medeoverheden.

Qua regelgeving moeten nieuwe gebouwen sinds 2021 aan de Bijna Energie Neutrale Gebouwen (BENG) voldoen en nieuwe overheidsgebouwen sinds 2019. Verder is er regelgeving voor de energieprestatie van bestaande gebouwen op momenten van ingrijpende renovatie, verbouw en van vervanging van de verwarmings- of koelingsinstallatie. Ook kent Nederland een vrijwillige isolatiestandaard voor woningen en een wettelijke verplichting voor kantoren om minimaal energielabel C te hebben per 2023. Voor verhuurders van woningen geldt dat het kabinet in het coalitieakkoord heeft afgesproken om via normering en positieve prikkels verduurzaming te stimuleren. Verder wordt er een wettelijke eindnorm 2050 ontwikkeld voor utiliteitsgebouwen. Voor de verduurzaming van het maatschappelijk vastgoed in Nederland zijn zogeheten sectorale routekaarten opgesteld waarin duidelijk wordt op welke wijze het vastgoed CO₂-arm en fossielvrij wordt gemaakt richting 2050. Om duurzame mobiliteit te faciliteren, zijn er in Nederland vereisten voor laadpunten in nieuwe en ingrijpend gerenoveerde parkeergelegenheden. Tot slot is er veel aandacht voor innovatie en opschaling om tot kostenreductie van maatregelen te komen. Gebruik van data en digitalisering spelen daarbij een belangrijke rol.

b) Beoordeling + inzet ten aanzien van dit voorstel

Het kabinet steunt de doelen van het voorstel inzake het realiseren van energiezuinige en emissievrije gebouwen. Maatregelen op EU-niveau zijn noodzakelijk om deze doelen te behalen en de energietransitie in de gebouwde omgeving te versnellen. Het kabinet heeft echter zorgen over de proportionaliteit van het voorstel, omdat een aantal maatregelen te vergaand en te gedetailleerd zijn in relatie tot het behalen van de doelen van dit voorstel. Het kabinet zal dit aan de orde stellen bij de Commissie. Er volgt nu een beoordeling per thema.

Nationaal Renovatieplan en uitfaseren fossiele brandstofinstallaties

Het kabinet staat positief tegenover Nationale Renovatieplannen voor de energietransitie in de gebouwde omgeving en is ook positief over het voorstel om via normering fossiele brandstofinstallaties in gebouwen uit te kunnen faseren. De Nationale Renovatieplannen kunnen inzicht geven in het beoogde en gerealiseerde tempo van isoleren, en logisch onderdeel uitmaken van de rapportages aan de Commissie over de uitvoering van de nationale klimaatplannen. Het versnellen van woningisolatie is een belangrijke prioriteit van dit kabinet. Het kabinet is ook positief over de inspraakrondes en wijst op het belang om decentrale overheden en maatschappelijke organisaties te betrekken bij de plannen. Het uitfaseren van fossiele brandstofinstallaties past ook goed bij het coalitieakkoord waarin normering om hybride warmtepompen te stimuleren wordt aangekondigd. Een EU-brede aanpak, zoals deze vorm van normering, zorgt voor een gelijk speelveld in de EU, waardoor weglekeffecten worden beperkt. Het kabinet plaatst nog wel vraagtekens bij de precieze uitwerking van de Nationale Renovatieplannen, met name ten aanzien van de inspanningsverplichting om maatregelen te treffen voor uitfasering van fossielvrije verwarming en koeling van gebouwen per 2040. Dit streven staat mogelijk op gespannen voet met de Nederlandse ambitie om per 2050 fossielvrij te

verwarmen en kan strijdig zijn met kosteneffectieve verduurzaming op in principe natuurlijke momenten. Dit leidt mogelijk tot disproportionele financiële en administratieve lasten voor gebouw eigenaren. Het kabinet zal de Commissie vragen om verduidelijking en meer flexibiliteit in de route naar 2050.

Minimum energieprestatie-eisen voor nieuwbouw en bestaande bouw

a) Nieuwbouw

Het kabinet vindt het voorstel om nieuwe gebouwen vanaf 2030 volledig emissievrij te laten zijn een positief ambitieuze standaard. Het jaartal 2030 biedt voor de meeste typen gebouwen ook voldoende tijd voor de markt om zich hierop voor te bereiden. Voor een aantal typen gebouwen, zoals hoogbouw of sommige vormen van maatschappelijk vastgoed, is het nog onduidelijk of er altijd voldaan kan worden aan de nieuwe norm. Het kabinet zal dit onder de aandacht brengen bij de Commissie en op basis van nader onderzoek bezien of uitzonderingen mogelijk moeten worden. Het kabinet erkent de voorbeeldrol van de publieke sector bij nieuwbouw, maar heeft aanvullende vragen aan de Commissie over de verplichting ten aanzien van het huren van gebouwen en uitzonderingsmogelijkheden hierop. Het kabinet onderstreept het belang van brandveiligheid, gezondheid en toegankelijkheid bij nieuwbouw en borgt deze kernwaarden in nationale regelgeving. Het kabinet is echter van mening dat verplichtingen hieromtrent niet passen in het Commissievoorstel, omdat deze niet noodzakelijk zijn om de doelen van de EPBD te behalen en een energiezuinige en emissievrije gebouwde omgeving te realiseren. Het kabinet zal haar standpunt hierover duidelijk maken bij de Commissie. Verder is het kabinet positief over de aandacht voor circulair materiaalgebruik en kan zich vinden in het berekenen van de CO₂-emissie in levenscyclus van materiaalgebruik in gebouwen. Dit is in lijn met het Nederlands beleid. Wel is het belangrijk dat de Commissie de samenhang met de nog aan te passen Bouwproductenverordening⁷ bewaakt zodat bouwproducten een bepaalde prestatie leveren om te kunnen voldoen aan de eisen in dit Commissievoorstel.

b) Bestaande bouw

Het kabinet steunt de noodzaak voor de introductie van de minimum energieprestatie-eisen voor bestaande bouw. Normering om de slechtste energielabels uit te faseren is op termijn noodzakelijk en onvermijdelijk om de energietransitie in de gebouwde omgeving te laten slagen. Alle gebouwen dienen immers klimaatneutraal te zijn in 2050. Tegelijk acht het kabinet het niet aan de Commissie om hierop detailregelgeving te formuleren in deze fase. Het voorstel is op dit punt niet proportioneel, omdat het belangrijk is dat lidstaten voldoende flexibiliteit behouden om zelf invulling te kunnen geven aan minimeisen zodat deze passen bij de nationale situatie. De actiegerichte Nationale Renovatieplannen bieden al voldoende aanleiding om op lidstaatsniveau concrete en afrekenbare maatregelen te formuleren. Via dit renovatieplan kan een lidstaat zelf bepalen welke beleidsinstrumenten zij inzet en wanneer minimeisen gerechtvaardigd zijn (bijvoorbeeld op transactiemomenten). Dit houdt beter rekening met nationale omstandigheden en de effecten van andere beleidsmaatregelen voor de gebouwde omgeving, zoals de mogelijke

⁷ Regulation (EU) No 305/2011 of the European Parliament and of the Council of 9 March 2011 laying down harmonised conditions for the marketing of construction products and repealing Council Directive 89/106/EEC.

introductie van een ETS-BRT.⁸ Voor utiliteitsgebouwen geldt dat het kabinet graag beleid en normering maakt die past bij de eindnorm voor verduurzaming in 2050 uit het Klimaatakkoord. Voor publieke instellingen en het maatschappelijk vastgoed vindt het kabinet het belangrijk dat er voldoende samenhang is met de verplichtingen die volgen uit de energie-efficiëntie richtlijn (EED) en de hernieuwbare energie richtlijn (RED), zodat zij hun gebouwen kunnen verduurzamen op een kosteneffectieve wijze. Voor verhuurders van woningen beziet het kabinet hoe de voorgestelde eisen passen bij het coalitieakkoord, dat voorziet in bindende prestatieafspraken voor woningcorporaties over verduurzaming en normering en positieve prikkels om verhuurders te stimuleren om hun vastgoed te verduurzamen. Voor huiseigenaren⁹ heeft het kabinet zorgen over de voorgestelde minimumeisen. Het kabinet hecht aan het belang van voldoende flexibiliteit voor lidstaten om zelf te kunnen bepalen of en wanneer minimumeisen gerechtvaardigd zijn, gelet op de afweging tussen enerzijds het eigendomsrecht en anderzijds tegemoetkoming aan het algemeen belang (verduurzaming). Het kabinet zal dit aan de orde stellen bij de Commissie. Verder ondersteunt het kabinet het voorstel om minimum energieprestatie-eisen voor cultureel erfgoed en monumenten te stellen wanneer dergelijke eisen de cultureel-historische waarde van het gebouw of de omgeving niet aantasten. Hierbij vindt het kabinet het belangrijk om deze afweging per gebouw te kunnen maken. Het kabinet zal dit onder de aandacht brengen van de Commissie. Ten slotte is het kabinet positief over de uitzonderingen die mogelijk zijn op minimum energieprestatie-eisen, bijvoorbeeld voor tijdelijke bouwwerken.

c) Berekeningsmethode minimum energieprestatie-eisen

Ten slotte is het kabinet geen voorstander van het wijzigen van berekeningsmethode van de energieprestatie-eisen voor gebouwen, omdat dit naar verwachting leidt tot disproportioneel hoge kosten en grote veranderingen in de berekeningswijze en daarmee onzekerheid voor de markt. Het kabinet vindt dat de nadelen van een dergelijke stelselwijziging niet in verhouding staan tot de voordelen. Wel is het kabinet positief over de geboden flexibiliteit van lidstaten om de hoogte van de primaire energiefactoren zelf te bepalen. Ze pleit voor een soortgelijke flexibiliteit ten aanzien van de afzonderlijke berekenmethodes voor de energieprestatie van gebouwen en het aandeel hernieuwbare energie in collectieve netten. In dat kader zal het kabinet de Commissie bevragen over de beoogde samenhang en afbakening met de bepalingen ten aanzien van verduurzaming van collectieve warmte- en koudnetten in de voorstellen van de EED en de RED. Het kabinet gaat daarnaast na of er naar aanleiding van het Commissievoorstel aanleiding is om de hoogte van de primaire energiefactoren aan te passen, zodat er voldoende stimulans blijft voor energiebesparing in de gebouwde omgeving. Het kabinet hecht hier veel waarde aan.

Energielabels en gebouwrenovatie paspoorten

Het kabinet is voorstander van een kwalitatief, betrouwbaar en betaalbaar energielabel. Het energielabel is een belangrijk instrument voor bewustwording en informatievoorziening richting gebouweigenaren en huurders. Het kabinet ziet voordelen van een aangepaste (kortere) geldigheidsduur in combinatie met versimpelde procedures voor het updaten van een energielabel

⁸ Het kabinet stelt zich open op bij de onderhandelingen over ETS-BRT.

⁹ Dit zijn eigenaar-bewoners van een grondgebonden woning of een appartement.

(herlabeling). Dit bevordert de actualiteit van de energielabels en de versimpelde procedures borgen ook dat de kosten van deze wijziging beperkt kunnen blijven. Het kabinet is echter geen voorstander van de voorgestelde herijking van het energielabel en heeft zorgen over de praktische uitwerking van deze harmonisatie.¹⁰ De herijking betekent immers dat de labelklasse-indeling die we nu in Nederland gebruiken wordt aangepast, waarna veel gebouwen in Nederland na deze harmonisatie een andere energielabelclassificatie krijgen. Dit brengt onduidelijkheid en administratieve kosten met zich mee voor met name gebouweigenaren. Het kabinet ziet voor de Commissie weliswaar voordelen van een Europese herijking van energielabels ten aanzien van borging en monitoring van resultaten, maar is geen voorstander van de herijking. Verder vereisen de voorgestelde extra indicatoren op het energielabel en Europese vormgeving van het label ook aanpassingen in Nederland. Dit heeft naar verwachting grote gevolgen voor herkenbaarheid, draagvlak en de administratieve en financiële lasten. Het kabinet zal in dit kader het belang van de herkenbaarheid, betaalbaarheid van het energielabel en het zoveel mogelijk beperken van de lasten benadrukken bij de Commissie. Ten aanzien van de renovatiepaspoorten voor gebouwen ziet het kabinet de meerwaarde van een dergelijk instrument. Wel zal het de Commissie vragen wat de nut en noodzaak is voor het ontwikkelen van dit vrijwillige instrument op EU-niveau. Dit is nu nog niet helder.

Data, automatisering en informatievoorziening

Het kabinet onderschrijft het belang van data en digitalisering binnen de verduurzaming van de gebouwde omgeving. Data en digitalisering kunnen een belangrijke bijdrage leveren aan duurzaamheid en de circulaire economie, door bijvoorbeeld materialen in hun levenscyclus te volgen of door gebruikers meer inzicht in te geven in het energiegebruik. Zo kunnen beter geïnformeerde keuzes worden genomen. Het is van toegevoegde waarde om afspraken te maken over het delen en onderling vergelijkbaar maken van gebouwdata, conform het Commissievoorstel. Dit sluit ook aan bij de eigen beleidsdoelstellingen van het kabinet. Het kabinet heeft vragen bij de proportionaliteit van een aantal van de voorstellen op dit gebied, zoals de verplichte *Smart Readiness Indicator* voor utiliteitsgebouwen en verplichte gebouwautomatiserings- en meetsystemen. Het kabinet is geen voorstander van detailvoorschriften die de Commissie aankondigt over waar, hoe en door wie data verzameld en opgeslagen moeten worden. Lidstaten moeten voldoende ruimte houden om zelf te bepalen hoe zij de uitgangspunten op een efficiënte wijze kunnen implementeren. Het kabinet zal daarom in de onderhandelingen aandacht vragen voor het laten aansluiten van de Europese ambities op de nationale informatiesystemen en data-ontwikkeling.

Financiële instrumenten

Het kabinet steunt de Commissie in haar voornemen om bij de herziening van de staatssteunkaders rekening te houden met het financieren van gebouweigenaren om zo te voldoen aan de normen voor bestaande bouw en de slechtste energielabels uit te faseren. Ook steunt het de ambitie van de Commissie om brede toegang tot verduurzamingsleningen, energiediensten en

¹⁰ De herijking kan ook betekenen dat de minimum energieprestatie-eisen die de Commissie voorstelt van toepassing zijn op meer gebouwen dan onder de huidige energielabelclassificatie.

andere financieringsvormen te bevorderen. Het kabinet roept de Commissie op te zorgen voor consistentie tussen dit voorstel en Europese richtlijnen omtrent kredietverlening¹¹, zodanig dat die richtlijnen de hoge ambitie uit dit voorstel ondersteunen dan wel niet hinderen. Voor het kabinet is voor de consument verantwoorde financiering altijd het uitgangspunt. Ten slotte is het kabinet verheugd met het voorstel om vanaf 2027 geen subsidie meer te verstrekken voor fossiele brandstofinstallaties. Sterker nog: de datum voor inwerkingtreding mag wat het kabinet betreft eerder zijn. Het kabinet zet op dit moment al geen subsidie meer in voor fossiele brandstofinstallaties en stimuleert juist duurzamere alternatieven door middel van een subsidie voor bijvoorbeeld (hybride) warmtepompen. Het is van belang dat andere lidstaten deze stap ook nemen.

Infrastructuur en duurzame mobiliteit

Het kabinet steunt het ambitieniveau ten aanzien van slimme laadinfrastructuur en duurzame mobiliteit. Tegelijkertijd vindt het kabinet het belangrijk dat lidstaten voldoende ruimte hebben om in overleg met lokale en regionale overheden maatwerk te kunnen leveren, omdat de behoefte voor laden, (fiets)parkeren en brandveiligheidsmaatregelen in parkeergelegenheden afhankelijk is van lokale factoren. Deze kunnen sterk verschillen. Het kabinet ondersteunt de noodzaak om gebouwen geschikt te maken voor emissievrije mobiliteit, maar zal ook het belang van voldoende flexibiliteit benadrukken bij de Commissie. Tot slot is het kabinet positief over het voorstel om barrières voor de installatie van laadpunten weg te nemen in appartementencomplexen en over uitzonderingsmogelijkheden in gevallen dat er capaciteitsproblemen op het elektriciteitsnet zijn.

Gevolgen voor de brede welvaart

De Tweede Kamer verzoekt met de motie van het lid Van Raan¹² om bij voorstellen voortkomend uit de Green Deal rekening te houden met welvaart in brede zin. Het kabinet kijkt bij welvaart in brede zin naar vier aspecten: kwaliteit van leven voor huidige generaties, kapitaalvoorraden voor latere generaties, grensoverschrijdende effecten en de verdeling van kosten en baten. Het kabinet beoordeelt het Commissievoorstel op doelniveau alle vier de aspecten als positief. Allereerst beoogt het voorstel de broeikasgasemissies van de gebouwde omgeving te minimaliseren, wat bijdraagt aan het grensoverschrijdende doel van het tegengaan van klimaatopwarming. Ten aanzien van kwaliteit van leven voor huidige en latere generaties is er synergie tussen het voorstel en het Nieuw Europees Bauhaus¹³ initiatief, waarbij duurzaamheid van gebouwen met leefbaarheid en sociale inclusie wordt gecombineerd. Het kabinet voorziet positieve effecten doordat vermindering van broeikasgasemissies en een duurzame gebouwenvoorraad leiden tot een betere gezondheid en welzijn voor burgers. Verbetering van de energieprestatie van gebouwen leidt bij beleid met de juiste prikkelwerking tot minder energiearmoede dankzij een afname van energiegebruik- en kosten. Hiervoor is een hoger renovatietempo nodig, wat een impuls geeft aan lokale werkgelegenheid en bijdraagt aan economisch herstel.

¹¹ de Hypotheken Richtlijn (2014/14/EU) en de herziene Consumentenkrediet Richtlijn (COM/2021/347).

¹² Kamerstuk 353 77, nr. 19.

¹³ Kamerstuk 22 112, nr. 3215.

c) Eerste inschatting van krachtenveld

Enkele lidstaten pleiten voor voldoende flexibiliteit om zelf te kunnen bepalen hoe de klimaat- en energiedoelen te behalen, rekening houdend met verschillen tussen lidstaten en kosteneffectiviteit. Ten aanzien van verplichte minimum energieprestatie-eisen voor bestaande bouw zijn de lidstaten vooralsnog verdeeld. Enkele lidstaten zijn voorstander van een progressieve toename van verplichte standaarden. Andere lidstaten zijn voorstander van een prijsprikkel via ETS-BRT, al dan niet in combinatie met aanscherping van normering inzake de energieprestatie van gebouwen. Enkele lidstaten zijn tevens voorstander van meer flexibiliteit om zo installaties op uitsluitend fossiele brandstoffen uit te kunnen faseren via normering. Verder geeft een grote meerderheid van lidstaten aan dat voldoende uitvoeringscapaciteit en materialen een knelpunt kunnen vormen bij het voldoen aan de verplichtingen. Het Europees Parlement (EP) vindt energiezuinigheid en het verhogen van het renovatietempo van gebouwen belangrijk. Om aan de klimaatdoelstellingen te kunnen voldoen, is er volgens het EP meer financiële ondersteuning nodig. Het EPBD-voorstel zal waarschijnlijk in de Industrie en Energie Commissie (ITRE) behandeld worden. De rapporteur is nog niet bekend.

4. Beoordeling bevoegdheid, subsidiariteit en proportionaliteit

a) Bevoegdheid

Het oordeel van het kabinet is positief. Het voorstel is gebaseerd op artikel 194, tweede lid, van het VWEU. Het kabinet kan zich vinden in deze rechtsbasis. Het artikel geeft de EU de bevoegdheid om maatregelen vast te stellen die noodzakelijk zijn om de in artikel 194, eerste lid, van het VWEU genoemde doelstellingen te verwezenlijken. Het voorstel heeft het stimuleren van energiezuinigheid, energiebesparing en de ontwikkeling van nieuwe en duurzame energie tot doel en is daarmee gericht op de doelen zoals opgenomen in artikel 194, eerste lid, onderdeel c, VWEU. Op het gebied van energie hebben de EU en de lidstaten een gedeelde bevoegdheid (artikel 4, tweede lid, sub i, VWEU).

b) Subsidiariteit

Het kabinet beoordeelt de subsidiariteit als positief. Het voorstel heeft als doel het realiseren van energiezuinige en emissievrije gebouwen. De problematiek van slecht of matig geïsoleerde gebouwen die afhankelijk zijn van fossiele brandstoffen voor verwarming en koeling beperkt zich niet tot enkele lidstaten, maar is EU-breed. Gezien de doelstellingen die zijn neergelegd in de Europese Klimaatwet heeft een EU-benadering om een energiezuinige, hoogwaardige en fossielvrije gebouwde omgeving te bereiken daarom de voorkeur boven een gefragmenteerde aanpak waarbij elke lidstaat zijn eigen beleidsmaatregelen formuleert. Maatregelen op EU-niveau zijn om die reden efficiënter voor de versnelling van de transitie naar een duurzame, hoogwaardige gebouwde omgeving. Daarnaast draagt een gezamenlijke aanpak op EU-niveau bij aan het benutten van voordelen die de interne markt biedt, zoals schaalvergroting en technologische samenwerking tussen lidstaten. Ook draagt het bij aan meer zekerheid voor investeerders. Bovendien ontstaat er bij gebrek aan gecoördineerd beleid op EU-niveau het risico dat lidstaten vanwege zorgen over een ongelijk speelveld onvoldoende actie ondernemen. Om deze redenen is optreden op EU-niveau gerechtvaardigd.

c) Proportionaliteit

Het kabinet beoordeelt de proportionaliteit als deels positief, deels negatief. Het kabinet steunt de Commissie in veel onderdelen van het voorstel, bijvoorbeeld het actiegerichte Nationale Renovatieplan, financiële instrumenten en het ambitieniveau van de emissievrije nieuwbouwstandaard voor de meeste type gebouwen, maar ziet ook dat meerdere bepalingen voor wat het kabinet betreft te vergaand en te gedetailleerd zijn. Dit is bijvoorbeeld het geval bij de minimum energieprestatie-eisen voor bestaande gebouwen. Het kabinet ziet graag een betere onderbouwing van de Commissie waarom dit noodzakelijk is om de klimaat- en energiedoelen in de gebouwde omgeving te bereiken wanneer er ook al een ETS-BRT wordt voorgesteld en de gebouwde omgeving ook onder de ESR valt. Het kabinet constateert dat de *Regulatory Scrutiny Board* (RSB) tweemaal een negatief advies gegeven over het EPBD voorstel, voornamelijk ten aanzien van dit onderdeel.¹⁴ Ook bepalingen op grond waarvan lidstaten aanvullende eisen bij nieuwbouw en ingrijpende renovaties moeten stellen aangaande gezondheid, veiligheid en toegankelijkheid lijken verder te gaan dan noodzakelijk om de doelen van de EPBD te behalen. Verder is het kabinet kritisch over de mate van harmonisatie die de Commissie nastreeft in het voorstel, bijvoorbeeld bij de herijking van de energielabels in lidstaten. Dit kan leiden tot een inefficiënte inzet van middelen binnen de EU waardoor het behalen van de klimaat- en energiedoelen juist lastiger wordt. Ten slotte is een aantal bepalingen erg gedetailleerd uitgewerkt waardoor het voorstel weinig ruimte laat aan lidstaten voor een verdere uitwerking die past binnen het bestaande nationale beleid. Dit kan zelfs contraproductief uitwerken op lidstaatsniveau volgens het kabinet. Voorbeelden zijn bepalingen ten aanzien van verplichte aantallen laadpunten, dataopslag en de energieprestatie van een technisch bouwsysteem bij vervanging of vernieuwing.

5. Financiële consequenties, gevolgen voor regeldruk, concurrentiekracht en geopolitieke aspecten

a) Consequenties EU-begroting

Dit voorstel heeft volgens de Commissie geen gevolgen voor de EU-begroting. Indien er toch gevolgen zijn voor de EU-begroting, is het kabinet van mening dat eventueel benodigde EU-middelen gevonden dienen te worden binnen de in de Raad afgesproken financiële kaders van het MFK 2014-2020 en het MFK 2021-2027, en dat deze moeten passen bij een prudente ontwikkeling van de jaarbegroting.

b) Financiële consequenties (incl. personele) voor rijksoverheid en/ of medeoverheden

Het is evident dat het voorstel voor de herziening van de EPBD financiële gevolgen heeft voor de Nederlandse rijksoverheid en medeoverheden. Gelet op de aard en de complexiteit van de door de Commissie voorgestelde doelen en maatregelen is het niet mogelijk om de precieze omvang of zelfs een bandbreedte van de financiële consequenties voor overheden, bedrijfsleven, maatschappelijke organisaties en burgers vóór de start van het onderhandelingsproces in kaart te brengen. Het kabinet acht het desondanks noodzakelijk dat de omvang of een bandbreedte van de financiële consequenties de komende tijd nader worden uitgewerkt en betrokken worden bij het

¹⁴ Het huidige voorstel heeft dus geen positief advies van de RSB.

onderhandelingsproces. De impactanalyse van de Commissie geeft een eerste inschatting en bevat vier scenario's: laag, matig, hoog en hogere ambitie. Optie drie (hoog) heeft de voorkeur van de Commissie. Dit komt overeen met een extra Europese investeringsbehoefte van 152 miljard euro per jaar voor de renovatie van gebouwen in de EU om aan de verplichtingen te kunnen voldoen. De impactanalyse geeft aan dat het zeer uitdagend zal zijn voor lidstaten om deze extra investeringen te bewerkstellingen, in het bijzonder voor het voldoen aan de minimum energieprestatie-eisen voor bestaande bouw.

De impactanalyse is echter niet gebaseerd op het huidige Commissievoorstel. Het voorstel is namelijk aangepast naar aanleiding van het laatste negatieve advies van de RSB. Het voorstel is daardoor nu een mix van optie twee (matig) voor eisen aan bestaande gebouwen en optie drie (hoog) voor alle andere instrumenten. Wat de precieze impact is van deze keuze wordt niet duidelijk uit de impactanalyse van de Commissie. Het is van belang dat de financiële consequenties van het Commissievoorstel helder in kaart worden gebracht door de Commissie om zo het voorstel goed te kunnen beoordelen in samenhang met de rest van het Fit-for-55-pakket. Dit is nu niet het geval. Het kabinet zal op dit punt verduidelijking vragen aan de Commissie. Ondanks de tekortkoming in de impactanalyse, lijken de minimum energieprestatie-eisen voor bestaande bouw, in het bijzonder de eisen aan gebouwen in de publieke sector en voor woningen, te leiden tot het grootste deel van de financiële consequenties. Dit kan om een nationale publieke budgettaire bijdrage vragen. De precieze budgettaire gevolgen van dit voorstel en hoe de extra kosten en besparingen zich tot elkaar verhouden, zijn afhankelijk van verdere Europese besluitvorming, nationale politieke keuzes bij de uitwerking en keuzes ten aanzien van relevante onderdelen van het Fit-for-55-pakket. Deze gevolgen zullen, als zij duidelijk in beeld zijn, door het kabinet worden gezien, idealiter in samenhang met verdere besluitvorming over nationaal klimaatbeleid en rekening houdend met sectoren met een grote transitieopgave en hun internationale concurrentiepositie, en conform de regels van de budgetdiscipline ingepast op de begroting van het beleidsverantwoordelijke departement. Los daarvan heeft de overheid als eigenaar van maatschappelijk vastgoed een voorbeeldrol in de verduurzaming van de gebouwde omgeving. Het kabinet heeft reeds budget gereserveerd om de verduurzaming van het maatschappelijk vastgoed aan te jagen en zal gaandeweg bezien of dit voldoende is om de ambities in lijn met het voorstel van de Commissie te verwezenlijken.

c) Financiële consequenties en gevolgen voor regeldruk voor bedrijfsleven en burger

Het voorstel heeft financiële gevolgen voor bedrijfsleven, maatschappelijke organisaties en burgers. Gebouweigenaren zullen investeringen moeten doen om hun bestaande gebouw te verduurzamen of om hun nieuwe gebouw te laten voldoen aan de standaard. De exacte hoogte van deze investeringen en de gevolgen voor verschillende eigenaren hangen erg af van het type gebouw, de benodigde snelheid en de beschikbare subsidies om te voldoen aan normen. Diverse bepalingen in het voorstel kunnen een toename van de administratieve lasten en regeldruk met zich meebrengen, met name de aanpassingen in de berekeningsmethode van de energieprestatie van gebouwen en de energielabelsystematiek. Tegelijkertijd zorgen het hoge ambitieniveau en de aangekondigde verplichtingen voor investeringszekerheid en voor verduurzaming, wat leidt tot

meer comfort en lagere energiekosten. Voor bedrijven leidt het voorstel tot een zekere afzetmarkt met nieuwe verdienmodellen voor bijvoorbeeld renovatieconcepten van gebouwen. Europees beleid zorgt ook voor een gelijk speelveld en schaalvoordelen. Het creëert mogelijkheden voor Nederland om koploper te worden als het gaat om duurzame renovatieopties.

d) Gevolgen voor concurrentiekracht en geopolitieke aspecten

Het voorstel borgt dat het Europees gelijke speelveld verbetert ten aanzien van investeringen in een duurzame gebouwenvoorraad. Dat is gunstig voor de concurrentiepositie van het Nederlandse bedrijfsleven in de EU, met name de exporterende bedrijven. Ook kan een versterkte EU-inzet ten aanzien van een duurzame gebouwenvoorraad bijdragen aan verdere investeringen en innovaties door Europese bedrijven waardoor hun internationale concurrentiekracht verder zal toenemen. Het voorstel betreft maatregelen zonder direct handelseffect en de bouwsector opereert beperkt grensoverschrijdend, waardoor de geopolitieke effecten beperkt zijn.

6. Implicaties juridisch

a) Consequenties voor nationale en decentrale regelgeving en/of sanctionering beleid (inclusief toepassing van de lex silencio positivo)

Afhankelijk van het uiteindelijke onderhandelingsresultaat zal relevante lagere regelgeving moeten worden gewijzigd. Hierbij valt te denken aan bepalingen in het Burgerlijk Wetboek ten aanzien van huurregelgeving en verenigingen van eigenaars, de Omgevingswet, de Woningwet, het Besluit bouwwerken leefomgeving, de Omgevingsregeling en andere relevante algemene maatregelen van bestuur en ministeriële regelingen die hiermee samenhangen. Verder is het waarschijnlijk dat aanpassingen vereist zijn in NEN-normen, zoals de NTA 8800 en NEN 7125 en private kwaliteitssystemen, zoals de BRL 9500 en BRL 9501.

b) Gedelegeerde en/of uitvoeringshandelingen, incl. NL-beoordeling daarvan

In het voorstel wordt een nieuwe bevoegdheid verleend aan de Commissie om diverse gedelegeerde handelingen vast te stellen. De meerderheid van deze handelingen vindt het kabinet goorloofd. Over een aantal handelingen is nog onduidelijkheid of heeft het kabinet nog aanvullende vragen. Allereerst bevat artikel 6, eerste lid, een voorstel om gedelegeerde handelingen vast te stellen aangaande de berekeningsmethode voor kostenoptimale niveaus voor de energieprestatie van gebouwen. Ten tweede bevat artikel 7, derde lid, een voorstel om gedelegeerde handelingen vast te stellen ter aanvulling van deze richtlijn teneinde bijlage III aan te passen aan technologische vooruitgang en innovatie. Het creëert de mogelijkheid om drempelwaardes aangaande de energieprestatie in te voeren bij nieuwbouw en renovaties. Ten derde bevat artikel 10, eerste lid, een voorstel om gedelegeerde handelingen vast te stellen om een gezamenlijk Europees raamwerk voor renovatiepaspoorten te realiseren. Ten vierde bevat artikel 13, tweede lid, een voorstel om de gedelegeerde handeling aan te nemen per 31 december 2025 ten aanzien van het gezamenlijke Europees raamwerk voor de beoordeling van slimme gereedheid van gebouwen.

Het kabinet acht toekenning van deze gedelegeerde bevoegdheden aan de Commissie grotendeels mogelijk, omdat het de vaststelling van niet-essentiële onderdelen van de richtlijn betreft (voor wat betreft artikel 6, eerste lid, artikel 10, eerste lid, en artikel 13, tweede lid). Delegatie van deze onderdelen is wenselijk volgens het kabinet vanwege de benodigde snelheid van het opstellen van deze handelingen en het niet belasten van de wetgevingsprocedure. Delegatie van deze onderdelen ligt voor de hand omdat het een aanvulling op de inhoud van de richtlijn betreft. De delegatie is in de visie van het kabinet deels voldoende afgebakend, qua inhoud is dit voor de artikelen 6, eerste lid, en 10, eerste lid, voldoende het geval. Ten aanzien van artikel 13, tweede lid, is onduidelijk wat er precies in dit Europees raamwerk wordt opgenomen en hoe dit zich verhoudt tot het energielabel. De bevoegdheidsdelegatie is daarom volgens het kabinet nog niet genoeg afgebakend. Het kabinet zal hierover vragen stellen aan de Commissie. Daarnaast geldt voor alle gedelegeerde handelingen dat deze worden vastgesteld volgens de procedure zoals neergelegd in artikel 29. In dit artikel is opgenomen dat de bevoegdheid tot het vaststellen van gedelegeerde handelingen aan de Commissie is toegekend voor een onbepaalde periode. Het kabinet is hier geen voorstander van, want dit is te vrijblijvend en zal pleiten voor toekenning voor bepaalde tijd met de mogelijkheid van stilzwijgende verlenging waarbij de bevoegdheidsdelegatie naar behoren geëvalueerd kan worden.

De gedelegeerde bevoegdheid uit artikel 7, lid 3 acht het kabinet niet geoorloofd, omdat de Commissie hiermee aanvullende eisen kan stellen aan de energieprestatie van gebouwen. Dit betreft een essentieel onderdeel van de richtlijn, waarbij een belangrijke politieke afweging plaatsvindt gezien de impact van de aan de energieprestatie van gebouwen gestelde eisen op zowel kosten als uitvoerbaarheid van het beleid. Het kabinet zal in de onderhandelingen aan de orde stellen dat dit onderdeel niet per gedelegeerde handeling geregeld mag worden, maar in de richtlijn zelf moet worden opgenomen.

Ook worden in het voorstel nieuwe uitvoeringsbevoegdheden aan de Commissie toegekend. Zo bevat artikel 19, vijfde lid, het voorstel om uiterlijk op 30 juni 2024 uitvoeringshandelingen vast te stellen aangaande het gemeenschappelijk sjabloon voor informatieoverdracht aan het *Building Stock Observatory*. Het kabinet acht de toekenning van deze bevoegdheid wel mogelijk, omdat het de vaststelling van niet-essentiële onderdelen betreft. Met betrekking tot deze uitvoeringshandeling is de onderzoeksprocedure van toepassing conform artikel 5 van Verordening (EU) nr. 182/2011. Gezien het feit dat hier sprake is van een uitvoeringshandeling van algemene strekking kan het kabinet dit ondersteunen gelet op artikel 2(2)(b) van Verordening (EU) nr. 182/2011.

Artikel 13, vierde lid, bevat daarnaast het voorstel om uiterlijk 31 december 2025 uitvoeringshandelingen vast te stellen aangaande de technische modaliteiten voor de effectieve implementatie van het EU-raamwerk voor de beoordeling van slimme gereedheid van gebouwen, bedoeld in artikel 13, tweede lid. Het kabinet acht de toekenning van deze bevoegdheid mogelijk omdat het wederom de vaststelling van een niet-essentieel onderdeel betreft. Daarnaast is de toekenning van de bevoegdheid wenselijk gezien het belang van een snelle totstandkoming van de

uitvoeringshandeling. Voor deze uitvoeringshandeling is de onderzoeksprocedure van toepassing conform artikel 5 van Verordening (EU) nr. 182/2011. Gezien het feit dat hier sprake is van een uitvoeringshandeling van algemene strekking kan het kabinet dit ondersteunen gelet op artikel 2(2)(b) van Verordening (EU) nr. 182/2011.

Tot slot bevat artikel 14, vijfde lid, het voorstel om uitvoeringshandelingen vast te stellen met ten aanzien van eisen aan de interoperabiliteit en non-discriminatoire en transparante procedures voor toegang tot data over gebouwssystemen. Het kabinet acht de toekenning van deze bevoegdheid mogelijk omdat het de vaststelling van een niet-essentieel onderdeel betreft. Daarnaast acht het kabinet de toekenning van deze bevoegdheid wenselijk opdat de wetgevingsprocedure niet onnodig belast wordt. Met betrekking tot deze uitvoeringshandeling is de raadgevingsprocedure van toepassing conform artikel 4 van Verordening (EU) nr. 182/2011. Het kabinet kan hier achter staan aangezien er geen sprake is van de vaststelling van uitvoeringshandelingen die onder artikel 2, tweede lid, van Verordening (EU) nr 182/2011 vallen.

c) Voorgestelde implementatietermijn (bij richtlijnen), dan wel voorgestelde datum inwerkingtreding (bij verordeningen en besluiten) met commentaar t.a.v. haalbaarheid

De implementatietermijn van de richtlijn is niet opgenomen in het voorstel. Het kabinet kan dus voorsnog geen inschatting maken voor de haalbaarheid hiervan voor Nederland. Om voldoende tijd te bieden om de herziene richtlijn nauwkeurig in nationale regelgeving om te zetten, in samenhang met andere richtlijnen in het Fit-for-55-pakket, acht het kabinet een implementatietermijn van twee jaar na inwerkingtreding van de richtlijn noodzakelijk.

d) Wenselijkheid evaluatie-/horizonbepaling

De Commissie evalueert deze richtlijn uiterlijk eind 2027. Ze beziet op dat moment welke voortgang er is geboekt. Indien nodig zal ze nieuwe voorstellen doen om de doelstellingen van deze richtlijn, als onderdeel van het Fit-for-55-pakket, te behalen.

e) Constitutionele toets

N.v.t.

7. Implicaties voor uitvoering en/of handhaving

Het voorstel heeft financiële en administratieve implicaties voor uitvoering en handhaving. Zo zijn er aanpassingen voorzien in de bepalingsmethode voor de energieprestatie van gebouwen, de energielabelsystematiek, de energielabeldatabase en de bestaande financiële instrumenten. Voldoende gekwalificeerd personeel en materialen zijn noodzakelijk voor een goede uitvoering van maatregelen en het behalen van de doelstellingen. Het kabinet voorziet echter knelpunten in de uitvoering en is van mening dat de Commissie onvoldoende rekenschap geeft van de gevolgen voor de aanbodkant van de markt. Ook de RSB is hier kritisch over in haar adviezen. Verder zijn er aanpassingen voorzien in handhaving gericht op naleving van de verplichtingen ten aanzien van gebouwen, installaties en eventuele maatwerkoplossingen ten aanzien van cultureel erfgoed. De Commissie geeft verder aan dat er sprake zal zijn van vergemakkelijking van administratieve

procedures en lagere nalevingskosten door digitalisering van energielabels en de nieuwe bepalingen over data en gegevensuitwisseling. Lidstaten kunnen in principe in grote mate eigen invulling geven aan handhaving gelet op de nationale context.

8. Implicaties voor ontwikkelingslanden

Negatieve effecten van klimaatverandering worden disproportioneel gevoeld in ontwikkelingslanden. Met dit voorstel wordt een belangrijke bijdrage geleverd aan het beperken van klimaatverandering.